

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

Kİ TETSE • כִּי תֵתֶסֶ

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

BASED ON THE TEACHINGS AND WRITINGS OF RABBI LORD JONATHAN SACKS כִּי תֵתֶסֶ

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.

"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift."

- Rabi Sacks

Sevginin Sınırları

- Bu özet, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısından uyarlanmıştır. Bu yazıya aşağıdaki adresten erişilebilir: <https://www.rabbi-sacks.org/covenant-conversation/ki-tetse/the-limits-of-love/>

Bu haftaki *perasha* da yer alan bir kanuna göre, eğer bir adamın iki eşi varsa ve bunların her biri ona birer oğul doğurmuşsa, eşlerinden birini diğerinden daha çok seviyorsa, ama adamın *behor* oğlu diğer kadınsa, adamın *behor* oğlun mirasta hakkı olan iki kat payı sevdiği kadının oğluna aktarması yasaktır. Bu hakkı asıl *behor* oğluna vermek *zorundadır*, "çünkü [bu oğlu] onun [babalık] kuvvetinin başlangıcıdır".

Bu kanun Tora'daki başlıca anlatımlardan biriyle – yani Yaakov ile iki eşi Lea ve Rahel hakkındaki anlatımla – çelişiyor görünmektedir. Aslına bakılırsa, Tora da, ifade kullanımıyla, bu iki konu arasında hataya meydan vermeyen sözler bağlantılar kurmaktadır. Bu imalardan biri, kullanılan zıtlar ikilidir: *auva / senua*; "sevilen" ve "sevilmeyen/nefret edilen". Bunlar Tora'nın Rahel ve Lea'yı tarif ederken kullandığı terimlerin ta kendileridir. Tora'da *senua* (nefret edilen) sözcüğü altı kez geçmektedir. Bunların ikisi, yukarıdaki anlatımda Lea hakkındadır, diğer dördü ise *perashamızda*, *behor* oğlun haklarına dair kanunla bağlantılı olarak kullanılmaktadır.

İki konu arasında bundan bile güçlü bir bağlantı daha vardır. Ahşılmadık nitelikteki "[babalık] kuvvetinin başlangıcı" ifadesi Tora'da yalnızca iki yerde karşımıza çıkmaktadır: Burada: "zira [bu oğlu] onun [babalık] kuvvetinin başlangıcıdır"; ve Yaakov'un *behoru* olan, Lea'nın doğurduğu Reuvenle ilgili olarak: "Reuven, *behorumsun* sen; gücüm ve [babalık] kuvvetimin başlangıcısın. Mevkiye en üstün ve güçte en üstün." (Bereşit 49:3)

Bu paralellikler nedeniyle, dikkatli bir okuyucunun, *perashamızdaki* kanunun içinde, Yaakov'un kendi oğulları karşısındaki tutumu hakkında bir yorum görmesi gerekir. Ne var ki, Yaakov'un o tutumu, burada kanun olarak belirtilen tam aksi gibi görünmektedir. Zira sonuçta Yaakov, *behorluk* hakkını, daha az sevdiği eşi Lea'nın doğurmuş olduğu asıl *behor* oğlu olan Reuven'den, sevdiği eşi Rahel'in *behor* oğlu olan Yosef'e aktarmıştır.

Tora'yı benzersiz kılan, onun hem kanun (ki "Tora" sözcüğünün başlıca anlamı budur) hem de tarih hakkında bir kitap olmasıdır. Başka yerlerde bu ikisi birbirinden oldukça farklı alanlardır. Bir yanda kanun vardır; "Ne yapabiliriz ve ne yapamayız?" sorusuna cevap verir.

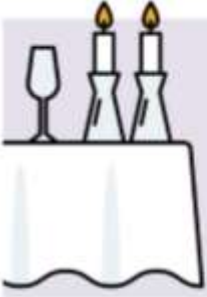
Diğer yanda da tarih vardır; "Neler oldu?" sorusuna cevap verir. Bu ikisi arasında bariz hiçbir ilişki yoktur.

Yahudilikte ise öyle değildir. Birçok örnekte, özellikle de *mişpat*, yani medeni kanunda, kanunla tarih arasında, neler yapmamız veya yapmamamız gerektiği ile nelerin olup bittiği arasında bir bağlantı vardır.

Tanah kanununun bütünü böyle değildir; ama bir kısmı böyledir. Tecrübeyle öğrenilmiş olan hakikati, tarihin dersleriyle şekillenen adaleti temsil eder. Tora, geçmiş, geleceğe yönelik bir rehber olarak alır; bunlar birçok kez pozitif, ama bazen negatif nitelikte örneklerdir. Bereşit bize, başka şeylerin yanında, Yaakov'un Lea'dan çok Rahel'e ve Lea'nın *behoru* Reuven'den çok Rahel'in *behoru* Yosef'e olan düşkünlüğünün, aile içinde bir çekişmenin sebebi haline geldiğini anlatmaktadır. Bu çekişme kardeşlerin Yosef'i neredeyse öldürmelerine ve fiilen köle olarak satmalarına yol açmıştır.

Yaakov yaptıklarını bir sevgi ifadesi olarak yapmıştı. Rahel'e yönelik duyguları, tıpkı onun büyük oğlu Yosef'e olan duyguları gibi, çok güçlüydü. Sevgi Yahudilikte merkezi bir yere sahiptir. **Ancak sevgi yeterli değildir. Aynı zamanda adaletin olması ve kanunun tarafsız bir şekilde uygulanması da şarttır. İnsanlar kanunun hakkın yanında olduğunu hissetmelidirler. Bir toplumu sadece sevgi üzerine kurmak mümkün değildir. Sevgi birleştirir, ama aynı zamanda böler de.** Daha az sevilen tarafı, terk edilmiş, ihmal edilmiş, gözden çıkarılmış, "nefret edilmiş" olma hissiyle bırakır ve kıskançlık, şiddet ve intikama yol açabilir.

Tora'nın, *perashamızdaki* kanunu Yaakov ve oğullarının Bereşit'teki hikâyeleriyle ilişkilendirmek suretiyle bize söylediği şey işte budur. Tora bu şekilde bize **kanunun keyfi olmadığını bildirmektedir. Kanunun kökleri, tarihi tecrübenin içinde yer alır. Kanunun kendisi bir tikundur; geçmişte yanlış gitmiş olan şeyleri nasıl düzelteceğimizi gösteren bir yoldur. Sevmeyi öğrenmemiz gerekir; ancak hem sevginin sınırlarını ve hem de gerek toplumda gerekse de aile içinde adaletin hakkaniyet şeklinde tezahürünün önemini de öğrenmemiz şarttır.**

Şabat Sofrasında

1. Yaakov ve ailesinden kendi yaşamlarımız için hangi dersi öğrenebiliriz?
 2. Bazen bir kişi sevgi nedeniyle belli bir karar verir; ancak sonuçta bunun yanlış karar olduğu ortaya çıkar. Aklımıza böyle bir durumun yaşandığı bir zaman geliyor mu?
 3. Sevgi neden yeterli değildir? Toplum içinde başka hangi değerlere ihtiyacımız vardır?
-

Köprü Kurmak

Emma Taylor

Rabi Sacks'ın bu haftaki yazısında nüans içeren birçok mesaj yer alıyor, ama bir keresinde Rabi Sacks'la yaşamış olduğum kişisel bir deneyim nedeniyle özellikle bir cümle gözüme çarptı.

Ailem ve ben, Lord ve Lady Sacks'ı, Western Marble Arch Sinagogu'nda cemaat Rav ve Rabanit'i olarak görev yaptığımız dönemden beri tanıma ayrıcalığını yaşamıştık. Bir Şabat günü, yanımızda Rabi Lionel ve Natalie Rosenfeld de olmak üzere kendileriyle birlikte Regents Park'ta yürüyüşe çıkmıştık. Bir noktada, o sıralarda 6 yaşında olan büyük oğlumuz Yişay'ın yanımızda yürüyor olmadığını fark ettim. İlk paniğin ardından onun aslında kendi 'arkadaşlarının', Rabi Sacks ve Rabi Rosenfeld'in yanında yürüdüğünü gördüm. Yaşanan uzun gülüşmelerin ardından Yişay'a ne yapmakta olduğunu sorduk. Cevap olarak, Yişay, birlikte Başbakanlardan bahsettiklerini ve Rabi Sacks'ın, mevcut siyasi iklim hakkında Yişay'ın *kendi* fikrini sorduğunu söyledi.

Sevgi birleştirir, ama aynı zamanda böler de. Daha az sevilen tarafı, terk edilmiş, ihmal edilmiş, gözden çıkarılmış, "nefret edilmiş" olma hissiyle bırakır. Bunun aksine, başkalarını da dâhil ettiğiniz ve onlara önemli olduklarını, bir fark yarattıklarını gösterdiğiniz zaman, ilişkiler çiçek açar. Regents Park'daki o anda, Yişay tamamen sevildiğini ve takdir edildiğini hissetmişti. Kendisini kolaylıkla "beşinci tekerlek" olarak hissedebileceği bir anda, Rabi Sacks ona, bunun yerine, kendisine değer verildiği duygusunu aşılamıştı.

Rabi Sacks bu mesaja şahsen örnek teşkil etmiş ve birine bağlanmanın ve dikkati vermenin, olasılıkla bir başka kişiyi dışlamak pahasına geldiğini anlamıştı. Toplum içinde köprüler kurmak, aradaki uçurumları kapatmak için sevgiye ihtiyaç vardır; ne var ki, birine sevgimizi vermek, başkalarıyla aramızda daha derin bölünmüşlükler yaratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, Rabi Sacks'ın ifade ettiği üzere, bu sevginin uygun şekilde kullanılmasını temin etmek için kanuna ihtiyaç vardır; bu sayede sevgi ve kanunun en iyi şekli, mükemmel bir uyum sergileyen, gurur duyabileceğimiz bir toplumu yaratabilecektir.

- Rabanit Emma Taylor, Ulpana Lisesi'nde sınıf öğretmeni, bir Maayan mezunu ve Toronto, Kanada'daki Şaare Şamayim cemaatinin Rabanit'idir.

A CLOSER LOOK

- **Emma Taylor** şimdi Rabi Sacks'tan öğrenmiş olduğu daha derin fikirlerden bazılarını paylaşıyor.

Rabi Sacks'ın bu haftaki yazısından hangi alıntı, sizin dünya görüşünüzü etkiliyor?

"Kanun keyfi değildir. Kanunun kökleri, tarihi tecrübenin içinde yer alır. Kanunun kendisi bir tikundur; geçmişte yanlış gitmiş olan şeyleri nasıl düzelteceğimizi gösteren bir yoldur."

Üniversitede tarih okuma arzum yalnızca konuya olan sevgimden değil, aynı zamanda, tarihin gelecek üzerinde sahip olabileceği derin etki hakkındaki anlayıştan da kaynaklanmıştır. Bu ilgi, Auschwitz'e gidip, duvarda "Tarihten ders almayanlar, onu tekrar yaşamaya mahkûmdurlar" ilanında bulunan işareti görmemle de güçlenmişti. Tarih, ahlaki ve kanuni bir rehber olarak mevcuttur ve eğer gözlerimizi onun derslerine açmazsak, gelecek çok daha kasvetli bir yer olacaktır. Rabi Sacks'ın bunu, *peraşa* bağlamında anlamış olması bu açıdan son derece etkili.

Sizce bu haftaki yazıda yer alan en önemli fikir hangisidir?

Bir anne ve eğitimci olarak, çocuklarımı ve öğrencilerimi sevmek bana kolay gelir. Ama işte, Rabi Sacks'ın bu haftaki yazısı, sevginin aslında yeterli olmadığına işaret etmektedir. Tabii ki koşulsuz sevginin gerekli olduğu zamanlar vardır; ancak bunun, toplumu yalnızca sevgi üzerine kurmanın mümkün olmadığı anlayışıyla dengelenmesi gerekir. İlkeler, ahlak kuralları ve kanun, sağlıklı ve sürdürülebilir bir dinamik yaratmak için elzemdir. Bir çocuk olarak bunun alıcı tarafında olmak zor olabilir, ancak bu çerçevenin

TORAH TRIVIA

Soru: *Şaatnez* (yün ve keteni karıştırma yasağı) kanunlarına her hafta nerede değiniyoruz?

Cevap: Sorunun cevabı, her Cuma gecesi Kuduş'tan önce söylenen *Ešet Hayil* [Erdemli Kadın] şarkısıdır. Bu şarkı "*dareşa tsemer ufiştım*" – "yün ve keten arar" (Mişle 31:13) sözlerini içermektedir.

Pirke DeRabi Eliezer bu sözlerin annemiz Sara'ya atıfta bulunduğu açıklamasını yapar. Sara, Yitshak ve Yişmael'in bir arada bulunmalarının arz ettiği potansiyel tehlikeyi anlamış ve bu nedenle oğlu Yitshak'ın, Yişmael'den ayrılması konusunda ısrar etmişti.

sevginin yerini almadığı, ama seven bir aile, okul ortamı ve toplumu idame ettirmenin asal bir parçası olduğu gerçeğini tanımak önemlidir. Çocuğunu, ona otomobil kullanmayı öğretirken kırmızı ışıktaki durmamasına izin verecek, kıymetli çocuğunun yeşil ışığı beklemek zorunda kalmasını istemeyecek kadar seven bir ebeveyn gerçek bir sevgi sergilemiş olmaz. Sınırlar ve kanun, hepimizi korumak için vardır.

Rabi Sacks'ın eğitime olan yaklaşımınız üzerinde nasıl bir etkisi oldu?

Rabi Sacks eğitime her zaman, Yahudiliğin devamı için temel bir gereklilik olarak değer vermiş ve eğitimci olmayı seçenlere bir gurur duygusu aşılamıştır. Bu hafta Rabi Sacks, zengin Yahudilik mirasımızı aktarmanın eğitimden başka bir yolu olmadığını vurgulamaktadır. Gençlerin olası her konuyu derin bir şekilde ve entelektüel yönden keşfedebildiği bir toplumda, Yahudi gençlerimizin Yahudi olmanın ne demek olduğu konusunda tam bir bilince sahip olmaları elzemdir. Yalnızca büyük-ebeveynlerimizi Yahudi ritüellerini gerçekleştirirken seyretmek yeterli değildir; Yahudi geleceğimizin, bizim güzel, zengin mirasımızı anlayan ve bu mirasın ne kadar gizemli ve köklü olduğunu takdir eden genç Yahudiler sayesinde güvende olmasını temin etmeye de ihtiyacımız vardır. “Bir ülkeyi savunmak için, orduya gerek vardır. Bir kimliği savunmak içinse okula gerek vardır. Yahudilik, kılıç değil, kitap dinidir.”

- David Woolfun Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma dünyanın her yerinde Amazon'dan temin edilebilir.